

Beantwoording schriftelijke vragen artikel 47 Reglement van Orde

Kenmerk van de vraag : 24-18
Datum indienen vraag : 16 oktober 2024
Vraagsteller : Mevr. D.A. van der Vaart-Kralt
Portefeuillehouder : Dhr. T.O. Brinkman
Ambtenaar : mevr. A. Scheeringa en dhr. J. Jager
Datum akkoord college : 12 november 2024
Zaak- en stuknummer : Z2024-03139 en S2024-20076

Underwerp

Minimaregelingen Achtkarspelen

Op 16 oktober 2024 heeft de CU-fractie schriftelijke vragen gesteld over 'Minimaregelingen Achtkarspelen'. Hieronder vindt u de vragen en de reactie van het college:

Ynlieding

Naar aanleiding van het onderzoek van Planbureau Fryslân over de minimaregelingen in de Friese gemeenten hebben wij een aantal vragen.

Fragen

1. Achtkarspelen is de enige Friese gemeente die een tegenprestatie verplicht bij de aanvraag van individuele inkomenstoeslag (IIK). Dit draagt bij aan de verschillen in voorwaarden voor minimaregelingen tussen Friese gemeenten. Wat is de reden voor deze verplichting? En wat zouden de effecten zijn als deze tegenprestatie als voorwaarde wordt afgeschaft?
2. Wordt van inwoners die (parttime) werken en aan de voorwaarden voor de IIK voldoen, alsnog een tegenprestatie gevraagd?
3. Hoeveel keuzevrijheid hebben aanvragers van de IIK bij het bepalen van hun tegenprestatie in de vorm van vrijwilligerswerk of mantelzorg?
4. Kunnen inwoners die de IIK aanvragen en niet in staat zijn een tegenprestatie te leveren, hiervoor een vrijstelling krijgen? Zo niet, wat is hiervoor de reden?
5. Hoeveel tijd kost het de ambtelijke organisatie om de voorgestelde tegenprestaties te beoordelen en daarna te controleren?
6. Hoeveel inwoners van Achtkarspelen maken momenteel gebruik van de IIK en wat zijn de jaarlijkse kosten hiervoor voor de gemeente?
7. Meerdere Friese gemeenten hanteren bij de aanvraag voor kwijtschelding van gemeentelijke belastingen naast een inkomensgrens van 100% van de bijstandsnorm ook de AOW-grens. In Achtkarspelen is dit niet het geval. Wat is de reden hiervoor en welke gevolgen zou het hebben als de AOW-grens wel wordt gehanteerd?
8. 30% van de inwoners van Friesland kent geen enkele minimaregeling. Slechts 3% kent alle regelingen. Vooral de studietoelage is onbekend. Wat doet Achtkarspelen om de minimaregelingen onder de aandacht te brengen bij alle rechthebbenden?
9. In hoeverre is in Achtkarspelen sprake van onderbenutting van de minimaregelingen?
10. Ervaringsdeskundigen ervaren verschillen in de houding van inkomensconsulenten van Friese gemeenten. Sommige consulenten zijn strikt en hanteren de regels streng, terwijl anderen meer meedenken. Een van de ervaringsdeskundigen voelt zich niet als mens gezien. Werken de inkomensconsulenten van Achtkarspelen vanuit een visie waarin vertrouwen en de bedoeling van de wet voorop staan?

11. De ervaringsdeskundigen geven aan dat het vinden en aanvragen van minimaregelingen lastig is door onduidelijke informatie en ingewikkelde procedures. Planbureau Fryslân stelt dat vereenvoudiging van procedures de duidelijkheid vergroot. Hierdoor kunnen meer inwoners geholpen worden. Werkt het college aan vereenvoudiging van de minimaregelingen en in hoeverre worden ervaringsdeskundigen hierbij betrokken?
12. Is het mogelijk om de minimaregelingen ambtshalve toe te kennen? Wat zouden de effecten hiervan zijn?
13. De ervaringsdeskundigen geven aan dat minimaregelingen voor jongeren onder de achttien beter worden gecommuniceerd dan die voor volwassenen. Hoe zorgt de gemeente ervoor dat de communicatie over minimaregelingen bij alle doelgroepen even goed onder de aandacht wordt gebracht?

Reaksje kolleezje

1. De voorwaarde om vrijwilligerswerk (naar vermogen) te doen, zoals bedoeld in de verordening Individuele Inkomenstoeslag, is niet hetzelfde als de verplichte tegenprestatie, die op grond van artikel 9, lid 1, sub c van de Participatiewet geldt. Op grond van dat artikel is iedere belanghebbende, die een uitkering op grond van de Participatiewet ontvangt, verplicht om naar vermogen door het college opgedragen onbeloonde maatschappelijk nuttige werkzaamheden te verrichten die worden verricht naast of in aanvulling op reguliere arbeid en die niet leiden tot verdringing op de arbeidsmarkt. Andersom geldt wél dat wanneer iemand vrijwilligerswerk in het kader van de Individuele Inkomenstoeslag verricht diegene automatisch voldoet aan de hiervoor genoemde verplichte tegenprestatie.

De overweging om vrijwilligerswerk te verbinden aan de Individuele Inkomenstoeslag is in eerste instantie ingegeven door het Armoedebeleid 'Iedereen van waarde' uit 2015, dat uitging van een activerend armoedebeleid. In dit kader is deze Individuele Inkomenstoeslag, als instrument van armoedebestrijding, met ingang van 2016 omgevormd tot een instrument dat naast een activerend karakter, ook het re-integratie- en participatiebeleid zou dienen. Dat vertaalt zich in het verbinden van de voorwaarde van het naar vermogen doen van vrijwilligerswerk of mantelzorg voor het kunnen verkrijgen van de toeslag.

Het uitgangspunt van activerend armoedebeleid is dat van eenieder een positieve inbreng naar vermogen ten behoeve van de samenleving mag worden verwacht. Een inzet op het gebied van re-integratie en participatie wordt ondersteund door de wetsbepaling van artikel 36, lid 2 PW, waarin wordt gesteld dat het college voor de beoordeling van het recht op een Individuele Inkomenstoeslag de krachten en bekwaamheden van een belanghebbende moet beoordelen en ook moet vaststellen dat de belanghebbende voldoende inspanningen heeft verricht om tot inkomensverbetering (lees: werk) te komen. Aangenomen mag worden dat het doen van vrijwilligerswerk een positief effect heeft op de mogelijkheden op de arbeidsmarkt.

Als de voorwaarde voor het doen van vrijwilligerswerk zou worden losgelaten, zou dit betekenen dat het karakter van de Individuele Inkomenstoeslag zou teruggaan naar de oude Langdurigheidstoeslag, die in 2004 in het leven is geroepen om het gebrek aan reserveringsmogelijkheden na drie jaar een inkomen op een laag niveau enigszins te compenseren. Helaas ging van deze regeling al snel het effect uit dat arbeidsinschakeling niet werd gestimuleerd. Het toenmalige kabinet heeft destijds verwoede pogingen ondernomen om dit tij te keren, onder andere door voornoemd artikel 36, lid 2 PW op te nemen.

Het hanteren van de oude systematiek in onze gemeente zou indruisen tegen de eerdergenoemde uitgangspunten van het armoedebeleid. Desondanks zou de theoretische doelgroep (inkomen tot 130% sociaal minimum) van 1300 huishoudens bediend kunnen worden met een toeslag zonder extra voorwaarden. Echter, het beschikbare budget voor deze regeling ad € 110.000 is slechts toereikend voor een jaarlijks bedrag van bijna € 85,- per huishouden.

2. De voorwaarde voor het verrichten van vrijwilligerswerk voor het verkrijgen van de Individuele Inkomenstoeslag geldt ook voor inwoners die (parttime) werken.

3. Het vrijwilligerswerk (of de mantelzorg) moet voldoen aan de eisen die er in de Verordening Individuele Inkomenstoeslag aan zijn verbonden:

vrijwilligerswerk: Activiteiten die de belanghebbende in tenminste 40 weken per jaar naar vermogen en met gebruikmaking van krachten en bekwaamheden in enig georganiseerd verband^[1] onverplicht en onbetaald in een (bestuurs)functie verricht ten behoeve van anderen of de samenleving (anders dan een alternatieve taakstraf) en die niet concurrentievervalsend of werk verdringend zijn;

mantelzorg: hulp, niet zijnde alledaagse zorg^[2], die langdurig en onbetaald wordt geboden aan zieken of ouderen door familieleden of bekenden gedurende tenminste 8 uren per week.

Voor vrijwilligerswerk is doelbewust niet een concreet aantal uren genoemd, omdat de individuele situatie en de krachten en bekwaamheden van de betrokkene bepaalt wat voor een belanghebbende mogelijk is. Van belang is alleen dat de activiteiten in tenminste 40 weken van het jaar plaatsvinden en daarmee een bestendig karakter hebben. Dit betekent dat in voorkomende gevallen een tijdsinvestering van enkele uren per week (of zelfs één uurtje) al voldoende is als dat het maximale is dat van een inwoner kan worden gevergd.

Belanghebbenden zijn vrij om elk willekeurig vrijwilligerswerk te doen. Desgewenst kan men zich wenden tot de vrijwilligersbank van Welzijnsorganisatie Kearn, waar men garandeert dat er voor iedereen mogelijkheden zijn.

4. In principe wordt ervan uitgegaan dat iedereen met inachtneming van krachten en bekwaamheden wel iets kan doen. In incidentele gevallen waarin er absoluut geen mogelijkheden zijn om zelfs ook maar een uurtje per week iets te doen ten behoeve van de samenleving kan besloten worden toch een Individuele Inkomenstoeslag toe te kennen. De Rechtbank Noord Nederland heeft onlangs in een beroepzaak nog eens weer op het belang van de beoordeling van krachten en bekwaamheden gewezen.
5. Dit kost geen extra tijd. Bij aanvraag verklaart de belanghebbende simpelweg dat hij/zij vrijwilligerswerk of mantelzorg verricht dat aan de eisen voldoet. Slechts in gevallen van twijfel zal er aanvullend om informatie worden gevraagd.
6. In 2024 zijn er tot nu toe 67 verstrekkingen geweest. Hiermee was een bedrag gemoeid van € 21.000. Daarmee is sprake van een veel lager beroep op de regeling dan verwacht en een onderbesteding van het budget. Dit is ook al geconstateerd in het Rekenkameronderzoek. Het blijft gissen naar de oorzaak.
Het is onwaarschijnlijk dat zoveel mensen niet in staat zijn om iets ten behoeve van de samenleving te doen.
7. De gemeente heeft de afhandeling van verzoeken om kwijtschelding uitbesteed aan het Noordelijk Belastingkantoor. Het Noordelijk Belastingkantoor geeft aan dat er voor AOW'ers inderdaad twee kwijtscheldingsnormen zijn, op basis van de bijstandsnorm en de SVB-norm (AOW). De bijstandsnorm is net even lager dan een AOW-uitkering van de Sociale Verzekeringsbank. Maar dit verschil wordt vaak te niet gedaan door de zorg- en woonlasten. Concrete gevallen zouden moeten uitwijzen of er uiteindelijk een verschil optreedt.
8. Wij willen in dit verband graag bij u onder de aandacht brengen dat wij actief inzetten op het vergroten van het bereik van de regelingen en voorzieningen. Sinds medio 2023 werken wij met een communicatiematrix.

^[1] Georganiseerd verband: Een organisatie, die geen winst beoogt en die niet is onderworpen aan de Vennootschapsbelasting of daarvan is vrijgesteld, zoals:

- een vereniging,
- een stichting,
- een belangenorganisatie of
- een organisatie met een ANBI-status;

^[2] Alledaagse zorg: De gewone zorg tussen twee in één huis wonende echtelieden/samenwonenden of de gewone zorg tussen ouder(s) en inwonend kind.

Er wordt gericht en met focus gecommuniceerd via de reguliere kanalen als de website, infopagina, social media, Geldgids en tijdens gesprekken van medewerkers tijdens contacten. Ook zijn we zichtbaar voor bedrijven en organisaties (waaronder ook huisartsen en scholen) die te maken hebben met inwoners uit de doelgroep.

Er heeft een pilot plaatsgevonden met het organiseren van informatiebijeenkomsten over armoederegelingen voor nieuwe bijstandsgerechtigden. Binnen de huidige beschikbare informatie is het helaas niet mogelijk deze bijeenkomsten te borgen.

Daarnaast is momenteel een heronderzoeksproject gaande, waarbij wij alle uitkeringsgerechtigden, waarmee langer dan een jaar geen persoonlijk contact is geweest, in de gelegenheid stellen om een gesprek te hebben. In deze gesprekken wordt aandacht besteed aan alle leefgebieden en wordt eventuele noodzakelijke ondersteuning gerealiseerd.

9. De bevindingen uit het Rekenkamer onderzoekrapport naar het armoedebeleid gemeente Achtkarspelen geven aan dat met name het bereik van de Individuele Inkomenstoeslag laag is en sterk afgenomen is na de aanscherping van de voorwaarden (inwoners moeten aantoonbaar vrijwilligerswerk of mantelzorg verrichten).
10. De gemeente Achtkarspelen werkt al jaren vooruitlopend op de wijzigingen in het licht van Participatiewet in balans. Daarnaast wordt zoveel mogelijk gewerkt volgens de uitgangspunten van de Omgekeerde Toets. Hierbij is de situatie van de belanghebbende leidend en niet de regels. Niettemin kunnen zich interpretatieverschillen hebben voorgedaan.
11. Inwoners moet de gelegenheid worden geboden om digitaal toegang te krijgen tot regelingen en voorzieningen. Inmiddels is het Burgerportaal actief. In dit proces worden ook alle aanvraagformulieren (zowel digitaal als op papier) op het gebied van armoedebestrijding onder de loep genomen. Hierbij zullen ook het maatschappelijk middenveld en inwoners via de Adviesraad Sociaal Domein Achtkarspelen worden betrokken met als doel het aanvraagproces van regelingen en voorzieningen zo simpel en laagdrempelig mogelijk te houden.
Onvermijdelijk dient rekening te worden gehouden met wettelijke voorschriften maar we kunnen onderzoeken waar dit op een andere wijze geborgd kan worden in het aanvraagproces.
12. Ambtshalve toekenningen druisen in tegen het uitgangspunt uit het armoedebeleid dat wij vraaggericht (in plaats van aanbodgericht) te werk gaan. Daarnaast bestaat het gevaar dat door ambtshalve toekenning sprake is van ongerichte ondersteuning, waardoor de toegekende bedragen kunnen worden gezien als een inkomensbestanddeel. Dit is als gevolg van het feit dat inkomensbeleid aan het Rijk is voorbehouden niet toegestaan.
13. Wij zetten actief in op het vergroten van het bereik van de regelingen en voorzieningen. Dit geldt zowel regelingen en voorzieningen voor jongeren onder de 18 als volwassenen. Wel is het zo dat de regelingen en voorzieningen voor jongeren onder de 18 bij landelijke partijen zijn ondergebracht.
De landelijke publiciteit vergroot wellicht de bekendheid van de regelingen en voorzieningen voor jongeren onder de 18. Niettemin blijven wij, zoals in het antwoord op vraag 8 is aangegeven, inzetten op een bekendmaken van de regelingen op verschillende manieren.

Het college van burgemeester en wethouders van Achtkarspelen,

secretaris,

burgemeester,

dhr. mr. M.P. de Jong

dhr. mr. O.F. Brouwer